

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות -

פרק שישי

ברכות הנהנין

פתיחה להלכות ברכות

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

פתיחה להלכות ברכות

פרק ששי פותח את החטיבה השלישית של מסכת ברכות, חטיבה העוסקת בדיני ברכות. חטיבה זו מתחלקת לשלושה חלקים: א. פרק ששי - דיני ברכות הנהנין. ב. פרקים שביעי ושמיני - דיני סעודה, ברכת המזון וזימון. ג. פרק תשיעי - דיני ברכות הראיה. פרקים אלו מקיפים את רובם המוחלט של דיני ברכות, חוץ מדיני ברכות המצוות, שאינם נידונים בפרקים אלו, ומפוזרים במקומות שונים בש"ס.

הגמרא במסכת בבא קמא [ל.] אומרת: "אמר רב יהודה: האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, רבא אמר: מילי דאבות, ואמרי לה: מילי דברכות". מפרש רבינו חננאל: "החפץ להיות חסיד יקיים מילי דנזיקין אפילו לרשות הרבים [=לא יוציא נזקיו לרשות הרבים, אפילו כשמותר לעשות זאת]. רבינא אמר מילי דאבות, מסכת אבות משה קיבל וגו' [=יקיים את ההדרכות שנאמרו במסכת אבות] ואמרי לה מילי דברכות, כדאמרינן [לה.] אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו [=יקפיד על ברכות הנהנין ושאר ברכות]".

המהרש"א [ד"ה מאן] והמהר"ל [חידושי אגדות ח"ג עמ' ד-ה] מבארים ששלושה דברים אלו, מילי דנזיקין, מילי דאבות ומילי דברכות מבטאים שלושה רכיבים בשלמות האדם: מילי דנזיקין מבטאים שלמות בהתנהגות שבין אדם לחברו; מילי דאבות מבטאים את המידות הטובות שהן השלמות של האדם בעצמו; ומילי דברכות מבטאים את השלמות עם הבורא יתברך, וכלשון המהר"ל: "שהוא שלם עם בוראו לברך את שמו יתברך על כל דבר ודבר, ואין שם שמים מסולק מאתו".

המהר"ל מוסיף הסבר נוסף, והוא ששלושת הדברים שמנו חכמים לחסידות הם כנגד גוף, נפש ושכל, שמהם מורכב האדם: מילי דאבות מיועדים לייסר את גופו של האדם, שלא ילך אחר תאוותיו והנאותיו אלא אחר המידות הטובות; מילי דנזיקין עומדים כנגד הרצון של נפש רעה להזיק לחברו, אף שאינו נהנה מנזק זה; מילי דברכות מיועדים לשכלו של האדם, "אשר הוא מבקש להתדבק בו יתברך ונותן ברכה אליו על הכל, וזהו הדביקות בו יתברך ולכך הוא נותן אליו ברכה תמיד".

מכל המצוות שבין אדם למקום, בחרו חכמים את החיוב לברך, כביטוי הנעלה ביותר לדביקות של האדם בבורא יתברך. בכל המצוות אדם מפסיק את מלאכתו ועוסק במלאכת שמים, אך בברכות אדם אינו מפסיק את פעילותו אלא מקדש שם שמים בעזרתו. רוצה לאכול - מברך ברכת הנהנין, סיים לאכול - מברך ברכה אחרונה. רואה נוף מרגש - מברך "עושה מעשה בראשית", חווה את עצמת חוקי הטבע - מברך "שכוחו וגבורתו מלא עולם". קונה כלי חדש - מברך "שהחיינו", רואה בריות נאות - מברך "שככה לו בעולמו". שומע בשורות טובות - מברך "הטוב והמטיב", וכשחלילה מתבשר בבשורות רעות - מברך "דיין האמת". הברכות מחנכות אותנו לחוש את הימצאותו של הקב"ה על כל שעל ושעל, ולכן המקפיד עליהן הוא חסיד.